

An aerial photograph showing a campsite on the left with numerous small, rectangular houses or trailers arranged in rows. The campsite is surrounded by lush green trees and vegetation. To the right of the campsite is a large, open, grassy field with some patches of brown, possibly indicating dry grass or a different type of vegetation. The overall scene is bright and sunny, with clear shadows cast by the trees and buildings.

TIJDREIS DOOR DE GESCHIEDENIS
VAN **CAMPING KOTESTEE**

Van buitenplaats tot campingplaats

De eerste kampeerplaatsen op camping Kotestee ontstonden ongeveer rond 1965. Geleidelijk aan groeide het boerenbedrijf uit tot het vakantieverblijf dat het vandaag de dag is. De geschiedenis van het gebied gaat echter veel verder terug. Zo is dit deel van het eiland één van de oudste van Goeree. Op oude kaarten is het huidige terrein van de Kotestee te vinden als *De Ruiterswoning*.

Lange tijd waren veel vragen onbeantwoord. Waar komt bijvoorbeeld de naam Kotestee vandaan? Wanneer is de naam De Ruiterswoning veranderd in Kotestee? Sinds wanneer is het terrein bewoond en wie waren eigenaren in de afgelopen eeuwen? Een recent historisch onderzoek geeft antwoorden op die vragen en brengt veel nieuwe wetenswaardigheden naar boven.

In deze uitgave zetten we de resultaten van deze historische verkenning op een rij en kun je meer lezen over de geschiedenis van camping Kotestee en haar omgeving. Want met het besef van de historie en het bijzondere karakter van het gebied, ga je de Kotestee vast en zeker met andere ogen bekijken.

Het ontstaan van het gebied

Het gebied waar camping Kotestee ligt behoort tot de oudste delen van het voormalige eiland Goeree (tot 1751 bekend als het eiland Westvoorn). De Westduinen zijn naar verwachting in de vroege Middeleeuwen, rond de 7e eeuw na Christus, ontstaan. Rond die periode verdwijnen delen van het toenmalige eiland door stormen en vloed in zee. De kust van het eiland is een relatief smalle duinstrook die dan ten westen van de Westduinen tot aan de Middel- en Oostduinen lopen. Het is een sikkelvormige strandwal met lage duintjes.¹

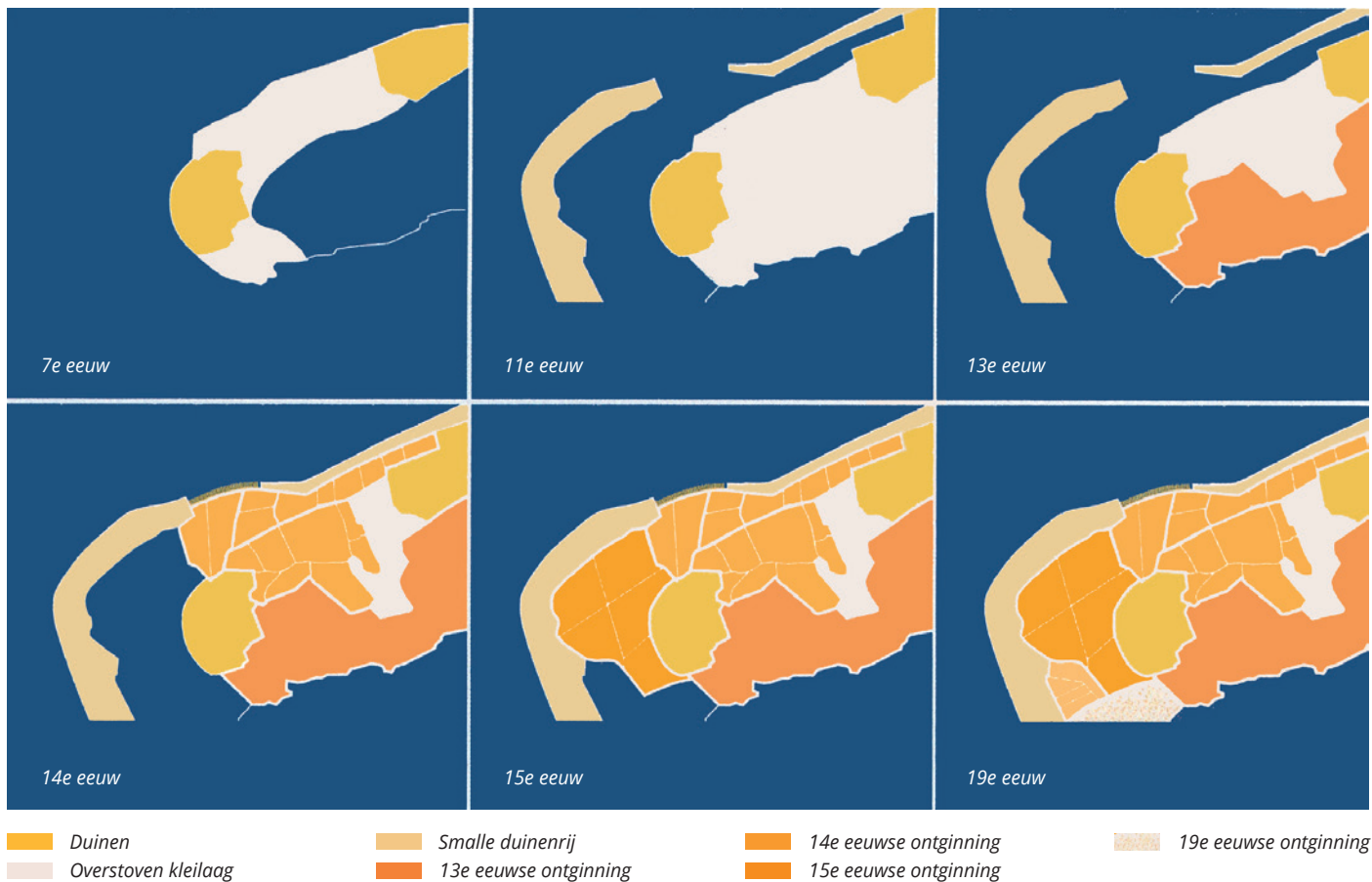
Door de wind wordt het zand over de droogliggende kleilagen heen geblazen en zo breiden de duinen zich uit van west naar oost. Deze zogenoemde verstuiwingen zijn al in de 3e eeuw begonnen, blijkt uit bodemonderzoek.²

Oorspronkelijk liggen de Westduinen dus aan zee en zijn ze onderdeel van de kustlijn. Door de verstuiwing ontstaan vanuit zeeduinen weer nieuwe binnenduinen met een golvend reliëf. Aan dit golvende patroon heeft de Westduinen tot op de dag van vandaag de lokale naam 'hobbelweide' te danken.

*Oorspronkelijk
liggen de
Westduinen
aan zee*

Niet meer aan zee

Stukje voor stukje worden delen van het eiland ingepolderd. In de 13e eeuw is de Polder Oudeland van Diependorst (waar de Kotestee in ligt) de eerste. Rondom het eiland Goeree ontstaat vanaf de 11e eeuw een nieuwe sikkelvormige strandwal voor de kust van het eiland.

Het gebied tussen deze strandwal en de Westduinen is in de 15e eeuw ingepolderd (polder West Nieuwland). Door deze inpoldering liggen de Westduinen niet langer aan zee. Het is vandaag de dag het enige (grote) duingebied in Nederland dat niet direct aan zee ligt. Het bovenstaande kaartje³ maakt het ontstaan van het gebied duidelijk.

De Westduinen zijn door de eeuwen heen nooit intensief gebruikt. Hierdoor is het gebied vrijwel onveranderd gebleven. Pas in de 20e eeuw krijgt het gebied ook een militaire functie.

Bewoning van het gebied

Het eiland werd in de Romeinse tijd al bewoond, blijkt uit diverse bodemvondsten. Of er ook bewoning was bij de Westduinen is niet bekend. Wel zijn er bij boerderij De Oude Stee in de Oudelandseweg voorwerpen uit de Romeinse tijd gevonden.⁴ In 1973 werden bij de nabijgelegen camping De Toekomst aan de Dijkstelweg restanten van aardewerk gevonden die dateren uit de periode tussen de 10e en 12e eeuw.

De oudste historische kaart van het gebied stamt uit 1610, gemaakt door Jacob Cornelis Kouter. Het is bijzonder dat van een zo afgelegen gebied als de Westduinen zo'n kostbare kaart is gemaakt. Waarschijnlijk had de kaart als

doel om het bezit in kaart te brengen, wie er woonden en bij wie belastingen konden worden geheven.⁵ Op de kaart zijn de woningen te zien rondom de Westduinen. Ook staat de Klarebeekweg al ingetekend, al heette die vroeger de Pieter Adriaans Zeeweg. Op het terrein van de Kotestee staat dan nog geen woning aangeduid. Wel is aan de overkant de hoeve De Oude Stelle op de kaart te zien op de kruising van de huidige Dijkstelweg/ Klarebeekweg (nu: camping Ouwe Stee Noord). Later is hier de Stelleweg naar vernoemd, die vroeger doorliep tot aan de Klarebeekweg.⁶ Wat ook te zien is op de kaart zijn de vele beschadigingen in dijken, waarschijnlijk een overblijfsel van de Allerheiligenvloed in 1570.

◀ In het boek 'Korte Beschrijvinge van het Eylandt Westvoorn' uit 1680 worden de Westduinen benoemd en de aanwezigheid van twee woningen: "hier westwaerts aanleggen de Westduynen: daer in leggen aen de kant twee Wooningen / waer van de eene ghenaemt wordt Westdam: daer aen volgt den Nieuwen Oorde, groot 198. Gemeesten en 112. Roeden met de Haepmeesten: daer in leggen drie Wooningen. Noch is 'er laetste/ste een Volder/- genaemt het Westnieuwelande,

◀ Het boek geeft ook een aanwijzing waar de latere naam Klarebeek mogelijk vandaan komt: "de Duynen geven u hier overvloed van Konijnen / in de Dalen hebt ghe meenighe soete Waeterbeekjens". Op kaarten zijn er echter geen beken aangegeven, dus waarschijnlijk worden hiermee de stromende sloten bedoeld. De naam Klarebeek betekent dan ook 'heldere beek'.

Zandwallen

In de middeleeuwen worden er door boeren aarden wallen rond hun akkers aangelegd: zogenoemde schurvelingen. De aarden wallen zijn ongeveer één tot anderhalve meter hoog. Het geeft de grens aan van een perceel en houdt het stuivende duinzand tegen. Vaak worden ze beplant met doornachtige struiken zodat ook het vee er niet voorbij gaat of met wilg en eik.⁸

Akkers die relatief veel zandgrond bevatten, worden later afgegraven om zo dicht bij het grondwater te komen en de grond vruchtbaarder te maken. Dit afgraven heet 'uitmijnen'.

De zandwallen op de camping zijn bij elkaar zo'n 750 meter lang

Het vrijkomende zand wordt dan handmatig afgegraven en met een kruiwagen op de bestaande schurveling gegooid. Via het uitmijnen ontstaat een zandwal, die wel drie tot vijf meter hoog kan worden, in het Ouddorps ook wel 'hoagte' genoemd.

De zandwallen hebben als bijkomend voordeel dat er een 'mild klimaat' ontstaat doordat er beschutting is tegen de zilte zeewind.⁹ Op camping Kotestee zijn meerdere hoge zandwallen te vinden. Het moet een enorm karwei geweest zijn om al dit zand handmatig af te graven en weer op te werpen. In het centrum van Ouddorp staat een standbeeld van 'de uitmijnende man' als herinnering aan dit fenomeen.

Na de Watersnoodramp in 1953 zijn veel schurvelingen en zandwallen afgegraven. Voor dijkherstel (met name bij dijk "Flauwe Werk"), wegebouw en huizenbouw was veel zand nodig. De zandwallen op camping Kotestee zijn behouden gebleven. Ze zijn begroeid met oude eiken, hulst, eikvaren en brem. De zandwallen zijn uniek en beschermd erfgoed. Ze zijn door de provincie Zuid-Holland aangewezen als kroonjuweel. Een herinnering uit het verleden waar we zuinig op zijn.

Buitenplaats De Ruyters Wooning (17e eeuw)

De eerste kaart waar het gebied van de Kotestee bewoond is, stamt uit 1698. Het gebied wordt aangeduid als *De Ruyters Wooning*. Op de kaart van de polder Oudeland van Diepenhorst is via een gemarkeerde lijn goed te zien dat de

percelen die vandaag de dag tot het terrein van camping Kotestee behoren, ook toen al bij elkaar hoorden (percelen E869 t/m E880 ¹⁰).

Volgens Abraham Jacob Aa, die in zijn boek uit 1846 onder andere een opsomming geeft van alle boerderijen in Nederland, is het een voormalige buitenplaats. Oftewel een (zomer)verblijf voor rijke stedelingen:¹¹

“RUITERSWONING (DE), voormalige buitenplaats op het eiland Goedereede-en-Overflakkee, provincie Zuid-Holland, arr. en 4 u. Z. W. van Brielle, kant. en 3 ½ u. W. N. W. van Sommelsdijk, gem. en 45 min. W. van Ouddorp. Thans is het een boerenhofstede, welke, met de daartoe behorende gronden, eene oppervlakte beslaande van 3 bund. 35 v. r. 60 v. ell.”

Een buitenplaats in de 17e eeuw ¹²

In de 17e eeuw ontstaat de mode om een buitenplaats aan te leggen. Na een periode van veel dynamiek (zoals de 80-jarige oorlog) ging de elite op zoek naar rust. Binnenduinen waren aantrekkelijk vanwege het landschap, de mogelijkheid om te jagen of de mogelijkheid om aan zee te kunnen ontspannen. Vooral de overgangen in landschapstypen waren aantrekkelijke locaties. De overgang van de polder naar de Westduinen zou vanuit dat oogpunt een goede locatie kunnen zijn voor een buitenplaats.

*Na een drukke periode
ging de elite
op zoek naar rust*

Het feit of De Ruiterswoning werkelijk gebouwd is als een buitenplaats kan niet worden bevestigd. Dat het niet een gewone arbeiderswoning was, wordt wel door meerdere bronnen onderschreven. Bakker beschrijft in 1798: *“Men vind hier buiten af verscheide Land Huizen, als tegens de Westerduinen, de Huizinge, de Ruiters Wooninge genaamd; in de Loop Tienden het Huis te Clarenbeek.”*¹³ Boers (predikant in Middelharnis) beschrijft in 1843 in zijn boek ‘Beschrijving van het eiland Goedereede en Overflakkee’ de polder Het Oudeland:¹⁴ *“In dezen polder lagen weleer verscheidene fraaije landhoeven, van welke sommige nog aanwezig zijn: Groenenstein, de Hofdijk, de Ruiters-woning, het huis de Klarenbeek, de Haverlandsche Hofstede, Heiburgh en Rustburg.”*

Opvallend zijn de verschillende benamingen die de boerderij krijgt in oude stukken: De Ruyters Wooning, De Ruiters Wooninge, De Ruiters-woning en De Ruiterswoning. Wel is overall consequent de toevoeging van het lidwoord ‘De’ te lezen.

Bezit en naamgeving De Ruiterswoning

Uit onderzoek door Theo Schelhaas naar de genealogieën van de familie Ruijter komen we meer te weten over de naam van de boerderij. Jacob Cornelis Ruijter huurt in 1630 een boerderij van Aren Zuyl, die op dat moment eigenaar is van de “hoeve”. In 1635 neemt Jacob Ruijter de boerderij over. Het is onzeker of deze boerderij naar Jacob Ruijter is genoemd of dat Jacob zijn familienaam ontleend heeft aan de naam van de boerderij. Duidelijk wordt daarmee ook dat De Ruiterswoning tussen 1610 (waarop er nog geen vermelding is op de kaart van Kouter) en 1630 gebouwd moet zijn.

Do. Maarten Quaaland 5 5 -
 Do. Job. Ruygeling in 1 10 -
 Do. Ruygeling in 2 14 -
 Do. Ruygeling in 43 -
 Do. Ruygeling in 1 4 -
 Do. Ruygeling in 11 -
 Do. Ruygeling in 18 -
 Do. Ruygeling in 15 -
 Do. Ruygeling in 10 5 -
 Do. Ruygeling in 10 5 -

Kantoor 10 5 -
 Maand van Es 10 -
 Do. Klaas W. Dijk 10 -
 Do. Herman Brillman 24 -
 Do. Leend. Kunt van Stree 24 -
 Do. Maand van Es 11 -
 Do. Job. Ruygeling 11 -
 Do. Ruygeling 6 -
 Do. Ruygeling 3 -
 Do. Ruygeling 10 5 -

Bezit van De Ruiterswoning (18e eeuw)

In 1668 wordt De Ruiterswoning in een openbare verkoop verkocht. Waarschijnlijk omdat Jacob Ruijter belast is met schulden. De koper is Krijn van der Werff. Daarna is niet geheel duidelijk wie de eigenaar is, maar uiteindelijk komt het in bezit van de kerk. Want op 14 september 1710 is in het rechterlijk archief te vinden dat Leunis Teunisse Koote (1679-1719) en zijn vrouw Pieterella Ruijgentuijn (1682-1762) De Ruiterswoning kopen van de kerk in Ouddorp. Hiervoor wordt bij de kerk een lening afgesloten die in ongeveer 15 jaar wordt afgelost.

De Ruiterswoning komt echter opnieuw in handen van de kerk. Na het overlijden van Leunis Koote kan Pieterella de zorg voor de boerderij en haar kinderen niet meer alleen dragen. Ze krijgt hiervoor ondersteuning van de diaconie (armenzorg). In ruil voor deze ondersteuning wordt de boerderij eigendom van de diaconie. In september 1742 wordt de boerderij voor 400 gulden verkocht aan de nog levende kinderen (Teunis, Joost, Leendert en Aaltje). Hieraan is wel de voorwaarde verbonden dat ze hun moeder levenslang zullen onderhouden.

Leendert Koote is van deze vier kinderen de langstlevende en wordt zo uiteindelijk de enige eigenaar van De Ruiterswoning en blijft daar tot zijn dood in 1794 wonen. Hij is vrijgezel en na

zijn dood worden zijn bezittingen (waaronder het huis, schuur, boomgaard en haaygemeten) via een openbare inschrijving verkocht. De inventaris wordt afzonderlijk verkocht. In de 64 pagina's tellende akte uit 1794 is een zeer gedetailleerde lijst van het inventaris te vinden. Zoals een mand eieren, een touw, een perenboom, een kalfdragende koe, houten klompen, een korf met honing, zilveren en gouden knopen etc. Ieder stuk inventaris is afzonderlijk beschreven en gewaardeerd.

Waar komt de naam Kotestee vandaan?

Lange tijd was onduidelijk waar de naam Kotestee vandaan kwam. In officiële stukken en in publicaties is de naam Kotestee namelijk nergens te vinden. Hierin blijft tot halverwege de 20e eeuw de officiële naam van de boerderij en erf terugkomen: 'De Ruiterswoning'. Maar nu we weten dat het ooit eigendom was van de familie Koote, is het duidelijk geworden: de boerderij en het erf zijn vernoemd naar de bewoners in de 18e eeuw. Waarschijnlijk is de Kotestee dan ook geen officiële naam geweest, maar een naam die in de volksmond gebruikt werd om de 'stee' (boerderij) van de familie Koote te benoemen. Dit is gedurende enkele eeuwen de naam gebleven en daarmee is de naam Kotestee aanzienlijk ouder dan eerder gedacht.

Overval met doodvonnis

Op woensdag 9 oktober 1793 komen drie mannen (Jan de Vries, Jan Kraan en Jacobus Weijman) met snode plannen in de buurt van Stad aan 't Haringvliet bijeen. Weijman heeft gehoord dat er bij Leendert Koote onder Ouddorp veel geld in huis is. Rond vijf uur 's middags bespreken de mannen dit en besluiten er naar toe te gaan. Tussen 11 en 12 uur 's avonds komen ze aan bij de oude boerderij. Eerst wil het drietal door het dak naar binnen. Dat lukt niet en daarom forceren ze de schuurdeur. Maar de tussendeur naar het woongedeelte blokkeert de weg. Daarom gaan ze uiteindelijk via een kelderraam de boerderij binnen.

De 75-jarige Leendert Koote ligt te slapen en wordt door twee mannen uit bed getrokken en vastgebonden. Hetzelfde lot is voor de dienstbode, Maria Ruijgentuin, die gebonden op de grond wordt gezet met dekens en een matras over haar heen. De mannen halen geld uit de broekzakken van Leendert en uit de kast. Uit de schuur wordt een zak en een riem gehaald om alles mee te kunnen nemen. Voor ze vertrekken slepen ze de dienstbode naar de kelder en sluiten haar op. De mannen gaan er ongezien vandoor en in de buurt van Stellendam begraven ze de buit. Dit alles weten we door een bekentenis van het trio, die al snel daarna worden opgepakt.

Het feit dat een oude man gewelddadig is overvallen leidt tot veel ophef. Baljuw Grinwis beschrijft het als “een grove dieverij met verregaand geweld tegen een grijsaard en een weerloze jongdochter”.

*Een grove dieverij met
verregaand geweld tegen
een grijsaard en een
weerloze jongdochter*

Op 30 april 1794 wordt het vonnis uitgesproken. De misdaad is diefstal met geweld. De straf: dood door het koord, oftewel ophanging aan de galg. Op 20 mei wordt het vonnis voltrokken; het is het laatste doodvonnis op Goeree. Leendert Koote zal een aantal maanden later, op 6 augustus 1794, overlijden.

Bron: Lassing-Van Gameren, E. (2024). De bijl of het koord: doodvonnissen in Goedereede in de achttiende eeuw. In: De Ouwe Waerelt, uitgave december 2024.

Jacht- en begrazingsgebied

Tot 1743 worden de Westduinen vooral gebruikt als jachtvelden voor konijnen, zogenoemde konijnenwaranden.¹⁵ Het gebied wordt verpacht aan 'duinmeiers' die het recht hebben om konijnen in dit gebied te vangen. Ook zijn ze belast met toezicht op de wildregelgeving. Slechts enkele jaren (van 1653-1689) worden de Westduinen ook gebruikt voor begrazing.

In de 18e eeuw is er een konijnenplaag in de duingebieden van Goeree. De konijnen zouden onder andere de dijken beschadigen. In 1728 wordt er zelfs een resolutie aangenomen in de Staten van Holland en West-Friesland om alle konijnen op het eiland Goedereede uit te roeien.¹⁶ De bewoners nemen geen halve maatregelen, zo concludeert Tirion¹⁷ in 1749:

"West Nieuwland wordt ten Oosten afgescheiden van Oude Nieuwland, door de Westduinen, die, gelijk de Oostduinen, welke den Polder van den ouden Oostdijk ter andere zyde Oude Nieuwland afscheiden, weleer vol Konynen waren; dog men heeft dezelve, in den jaare 1743, geheel uitgeroeid en deeze Duinen verhuurd, om 'er Beesten op te weiden."

In latere verpachtingsvoorwaarden van de Oost- en Westduinen is sinds 1827 zelfs de bepaling opgenomen om het konijn te 'depopuleren en gedepopuleerd te houden'.¹⁸

Sinds 1743 worden de Westduinen permanent (met uitzondering van de Tweede Wereldoorlog) gebruikt voor begrazing door koeien en paarden. Er worden koeienwachters aangesteld, die in de 19e eeuw ook betaald worden om de mest te verzamelen die in de duinen wordt achtergelaten. De mest kan namelijk dienst doen als brandstof. Tot op de dag van vandaag wordt het gebied begrazen met koeien.

Naar een nieuwe familie (19e eeuw)

Er zijn bij de openbare verkoop in 1794 twee bidders. Abram Voogd is degene met de hoogste bieding: 2000 gulden voor het onroerend goed. Daarmee worden Abram Voogd (1767-1837) en zijn vrouw Dimmetje Voogd-Tanis (1771-1844) op 31 oktober 1794 eigenaar van De Ruiterswoning.

Abram is al sinds zijn 9e jaar wees; zijn ouders overlijden als ze 37 (vader) en 41 (moeder) jaar oud zijn. Als landbouwer weet hij op zijn 27e - met een garantstelling van zijn broer en een tweede persoon - de boerderij te kopen. Wat ook bijzonder is: vanaf 1794 blijft het terrein door vererving of koop in dezelfde familie. Patrick Polie is daarmee vanaf 2025 de zevende generatie die het terrein in eigendom heeft.

Abram en zijn vrouw krijgen negen kinderen. Het is zijn zoon Krijn (1814-1898) die op 30-jarige leeftijd De Ruiterswoning erft na het overlijden van zijn moeder in 1844. Op 11 april 1845 wordt de boerderij inclusief de omliggende gronden overgeschreven in het Kadaster. Uiteindelijk zal Krijn Voogd overlijden in 1898, nadat in 1881 eerder al zijn vrouw Grietje Voogd-Kaslander is overleden (1812-1881).

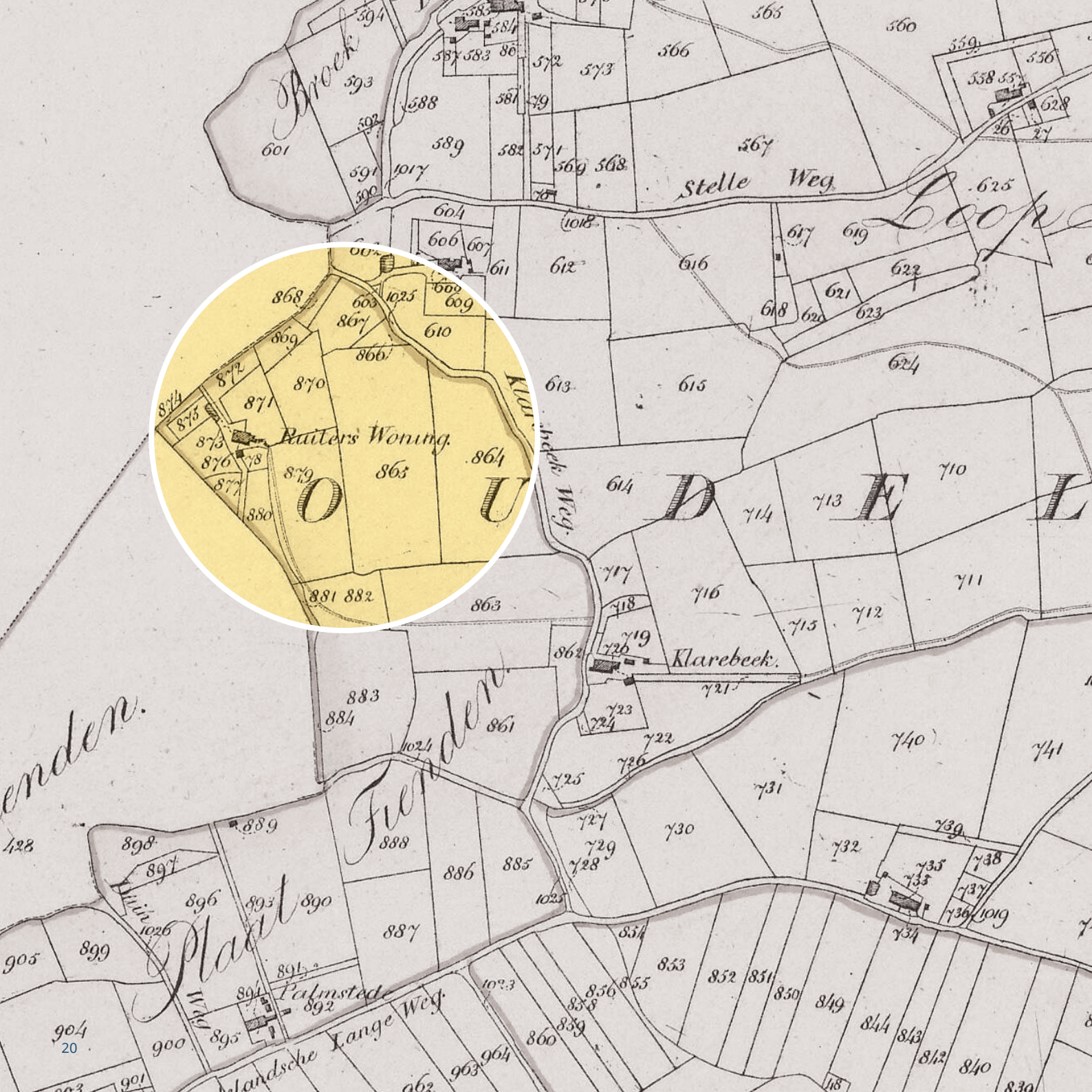
*Vanaf 1794 tot vandaag
de dag is het terrein in
bezit van dezelfde familie*

Belasting tijdens de Bataafse Republiek

Tijdens de Bataafse Republiek was er veel geld nodig. In ruil voor de erkenning van de nieuwe republiek door Frankrijk, heeft de Bataafse Republiek zich verplicht om 100 miljoen gulden aan Frankrijk te betalen en voor kost en inwoning te zorgen voor 25.000 Franse soldaten. Bovendien worden er nieuwe manschappen geworven en dat kost allemaal veel geld. Er worden nieuwe belastingen ingevoerd die moesten worden geheven door de gemeenten en er wordt een lijst opgemaakt van alle personen die belasting betalen. Ook Abram Voogd vinden we op deze lijst uit 1801: hij betaalde drie gulden en drie stuivers belasting.¹⁹

Leven in een buitengebied

Kerkepaden

Het gebied rondom de Westduinen lag relatief ver van het dorp. Vanaf de 14e eeuw, als in het dorp de kerk gebouwd wordt, ontstaat er een netwerk van kerkepaden. Via deze paden kunnen bewoners de kortste route nemen richting het dorp. Zo zijn er op oude kaarten diverse paden te zien die dwars door de Westduinen lopen en ook een pad over de 'Laan van Clarebeek' (later het Klarebeekpad). Op een kaart uit 1835²⁰ is te zien dat er ook een kerkepad loopt vanaf De Ruiterswoning naar de Klarebeekweg. Bewoners lopen dan over De Ruiterswoning een zandwal op en gaan via de zandwal richting de Klarebeekweg ter hoogte van boerderij Klarebeek.

De boeren die aan de andere kant van de Westduinen wonen zijn vaak arm. Wanneer ze naar de kerk gaan gebruiken ze vaak oude klompen voor het eerste deel van de wandeling en bij het tweede deel doen ze nettere schoenen aan. Die schoenen ruilen ze dan ook vaak onderweg met andere gezinsleden. De één gaat naar de ochtenddienst en komt dan het andere familielid onderweg tegen die naar de middagdienst gaat. Door onderweg schoenen te ruilen zitten ze beiden met nette schoenen in de kerk. Ditzelfde gebeurt ook weleens met jasjes.

Voor of achter 't Duunhek

De inwoners die achter de Westduinen wonen moesten bij het doorkruisen van de duinen twee hekken door, zodat het vee niet wegloopt. In Ouddorp ontstaat zo een tweedeling: je woont vóór of achter 't Duunhek. De arme boeren die daar wonen worden dan ook met enige minachting bekeken. Ze krijgen de bijnaam 'Westerse kaffers'.

Als je een niet zo'n slimme opmerking maakt, dan vragen ze in Ouddorp nog altijd of je 'van achter 't Duunhek komt'. De Kotestee ligt nog net 'vóór het duunhek'. Maar de toegangsweg naar het terrein is destijds een zandpad dat nog net een stukje door de Westduinen loopt. Om op het terrein te komen moet je hier ook twee hekken door: één ter hoogte van de Klarebeekweg en één in de bocht op de huidige entreeweg. Er lopen dan ook regelmatig koeien op de weg. In de bocht van de entree van de camping vind je nog altijd de betonnen paal met een scharnier waar vroeger één van de duinhekken aan vast zat (afbeelding rechtsonder).

De school van Klarebeek²¹

In de 19e eeuw komt het algemeen onderwijs op, maar dat is voor kinderen (en ouders) uit het buitengebied een flinke afstand. Die afstand leidt er zelfs toe dat er kortstondig een aparte school komt in de Klarebeekweg. In de gemeenteraad van Ouddorp wordt op 11 november 1882 besloten dat er in de gemeente voortaan drie scholen zijn: één in de bebouwde kom, één in de polder het Oudeland (bij de woning Klarebeek) en één in de polder Oude Oostdijk. De school in de Klarebeekweg komt er op bevel van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, die dit besluiten op 8 september 1879. Ze vinden dat de gemeente Ouddorp erg uitgestrekt is en dat met name de bewoners van het gebied rondom de Westduinen dichterbij naar school moeten kunnen.

Na vijf jaar wordt de school alweer opgeheven. Het aantal leerlingen is teruggelopen van 52 naar 35, mede door de “groote landverhuizing naar Amerika” en doordat diverse leerlingen naar de bijzondere school in de bebouwde kom gaan. Dit loopt zelfs nog verder terug naar 27. Drie scholen worden door de gemeenteraad te duur bevonden. De schoolopziener van het district Dordrecht maakt hiertegen bezwaar. De grote afstand tot de school zou leiden tot een “ontzettend verzuim”. Ook de inspecteur van het lager onderwijs is het hiermee eens en de provincie wil het besluit voor een extra school dan ook handhaven. Hierop maakt de gemeenteraad bezwaar bij de Raad van State en wordt uiteindelijk in het gelijk gesteld.

De Klarebeekweg heette vroeger de Pieter Adriaans Zeeweg

Klarebeekweg

De Klarebeekweg is een oude weg, die onder andere al op de kaart van Kouter uit 1610 te vinden is. Vroeger heette deze weg de Pieter Adriaans Zeeweg²² en later staat deze bekend als de Klaarebeekweg. Het deel van de Klarebeekweg wat nu de Westduinen doorsnijdt, is veel later aangelegd: in de periode tussen 1854 en 1867. In 1889 wordt het zandpad begrind.²³

De Klarebeek wordt lange tijd als buurtschap beschouwd en wordt op diverse kaarten ook nog als zodanig aangeduid. Tot 2002 heeft er ook een wit bord ‘Klarebeek’ gestaan ter hoogte van camping Klarebeek om het buurtschap aan te duiden.

De nalatenschap van Krijn en Grietje (20e eeuw)

Krijn en Grietje Voogd hebben vier dochters, waarvan er nog drie in leven zijn op het moment dat Krijn overlijdt in 1898. Er is geen testament, waardoor de bezittingen evenredig onder de drie dochters worden verdeeld. De Ruiterswoning (ter waarde van 1750 gulden) gaat - samen met enkele andere bezittingen - in 1899 over naar dochter Elisabeth Voogd (1845-1922) en haar man Willem Mastenbroek (1853-1941). In datzelfde jaar wordt de woning nog verbouwd. Later - in 1933 - is er eveneens een verbouwing van een deel van de boerderij.

Op 88-jarige leeftijd overlijdt Willem Mastenbroek *"na een langdurig, doch geduldig gedragen lijden nog geheel onverwachts ten huize van weduwe D. de Jong op de Oudestee"*.²⁴ Waarschijnlijk heeft hij zelf niet op de Kotestee gewoond. Zijn vrouw Elisabeth overlijdt 19 jaar eerder.

Willem en Elisabeth blijven kinderloos en ook de negen broers en zussen van Willem zijn inmiddels overleden. Bij de verdeling van de bezittingen worden deze dan ook over diverse familieleden verdeeld, zoals beschreven in het testament.

Hij laat De Ruiterswoning en de bijbehorende percelen na aan zijn "dienstbode" en tevens achternicht: Geertruida Verhage-Van der Wende. Haar man (Dirk Verhage) erft ook een stuk grond in het West Nieuwland. Zo worden Dirk en Geertruida Verhage vanaf 1942 eigenaar van de Kotestee, al wordt het in Kadasterstukken nog altijd aangeduid als De Ruiterswoning.

Dirk en Geertruida Verhage

Dirk Verhage is de zoon van Evert Verhage en Dimmetje Verhage-Voogd. Dimmetje is een dochter van de eerder genoemde Krijn Voogd. De boerderij blijft daarmee in een rechtstreekse familielijn, maar slaat wel een generatie over. Ook gaat het over van de familietak Voogd naar de familietak Verhage.

Op 25 april 1942 worden de percelen overgeschreven in het Kadaster, nog steeds onder de vermelding 'De Ruiterswoning'. Voor deze overdracht wonen ze al op de Kotestee, al is niet te herleiden vanaf wanneer dit exact het geval is. Dit moet voor 1930 zijn geweest, want hun zoon Krijn is in dat jaar op de Kotestee geboren.

► Zoon Krijn Verhage in de Westduinen

▲ De landingsbaan van het schijnvliegveld is nog altijd goed zichtbaar

Eerste naamsvermelding de Kootestee

Het is voor het eerst in 1939 dat de naam Kootestee in publicaties te vinden is. Het Eilanden-nieuws²⁵ doet verslag van een ongeval op de boerderij: *“Dhr. J. Komtebedde wonende Nieuwe weg alhier, viel Woensdagmorgen van het dak van boerderij “de Kootestee”. Hij brak daarbij zijn been en moest direct ter behandeling in het ziekenhuis te Dirksland worden opgenomen.”*

— De gew. dienstplichtige van de lichte 1939 dhr. J. Voogd Czn., die 20 November jl. voor het vervullen van zijn eerste oefeningen onder de wapenen moest komen, heeft bericht ontvangen dat zijn inlijving tot nader order is uitgesteld.

— Dhr. J. Komtebedde wonende Nieuwe weg alhier, viel Woensdagmorgen van het dak van de boerderij „de Kootestee,” Hij brak daarbij zijn been en moest direct ter behandeling in het ziekenhuis te Dirksland worden opgenomen.

Verpachting.

— Te pachten van dhr. T. A. Algera te Ouddorp,, een perceel bouwland aan den Duinweg groot 96 A. 70 cA., alsmede 4 perceelen bouwland, gelegen aan den Langedijk, tezamen groot 1.07.70 H.A. Inschrijvingsbiljetten kunnen t.m. 2 December '39 ten kantore van Notaris van den Berg te Goedereede worden ingeleverd.

1940: De Westduinen als militair gebied

Het moet met regelmaat onstuimig zijn geweest in dit gebied tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Westduinen waren meerdere keren een doelwit van bombardementen door het aanwezige vliegveld. Althans: een schijnvliegveld.

Een schijnvliegveld had als doel om de geallieerden te misleiden. Ze maakten tijdens de Tweede Wereldoorlog een strook van 80 meter breed en 750 meter lang vlak. Er kwam een drainagesysteem en baanverlichting. Een railsysteem met verlichting simuleerde taxiënde vliegtuigen. Houten vliegtuigen en nep hangars maakten deel uit van het geheel. Vanaf de nabijgelegen Blinkfeuer bunker konden lichtsignalen worden afgegeven, die de indruk gaf dat het vliegveld ook echt in gebruik was.

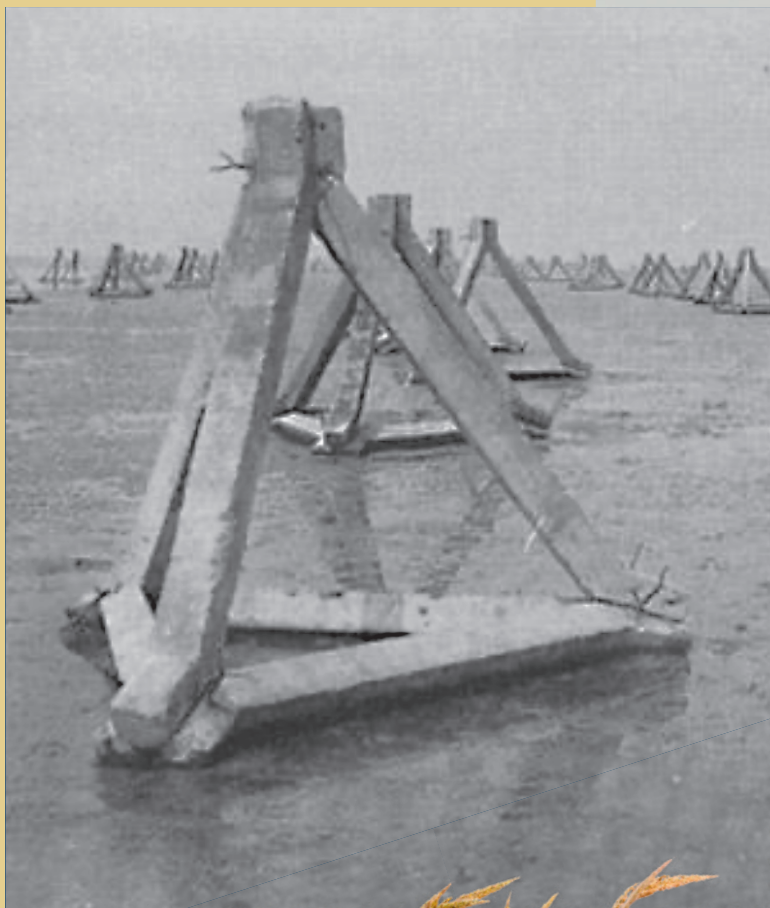
Het verhaal gaat dat zodra de Engelsen dit doorhadden, ze een ironisch antwoord gaven: ze bombardeerden het vliegveld met houten bommen. Om het landen door geallieerden aan het eind van de oorlog onmogelijk te maken, werden er drie greppels gegraven door de landingsbaan.

In totaal zijn er tien bombardementen²⁶ geregistreerd op de Westduinen: vijf in 1941, één in 1942 en vier in 1943. Ook op de Kootestee zijn heel wat dakpannen op de schuur gesneuveld door rondvliegende scherven tijdens de bombardementen. Het dak heeft daardoor tientallen jaren lang uit twee kleuren dakpannen bestaan: een overblijfsel uit deze tijd. Tijdens een vernieuwing van het dak van de schuur in 2022 werd nog een granaatscherf aangetroffen.

Sinds 1949 ligt het marinezendstation in de Westduinen. Het is het grootste korte golf zendstation van Defensie voor het verzorgen van radioverbindingen met marineschepen (zowel voor nationale als NAVO-eenheden). Het complex bevindt zich grotendeels onder de grond, wordt 24 uur per dag bemand en is beveiligd met gepantserde deuren. Tijdens oorlogsperiodes (zoals de Golfoorlog begin jaren '90) wordt het gebied zelfs streng bewaakt met bewapende patrouilles. Al enkele jaren zijn er plannen om het zendstation te ontmantelen, maar door uiteenlopende omstandigheden wordt dit telkens uitgesteld. Het station zal over enige tijd worden opgeheven, maar het exacte moment is nog onduidelijk.

Tetraëder palen

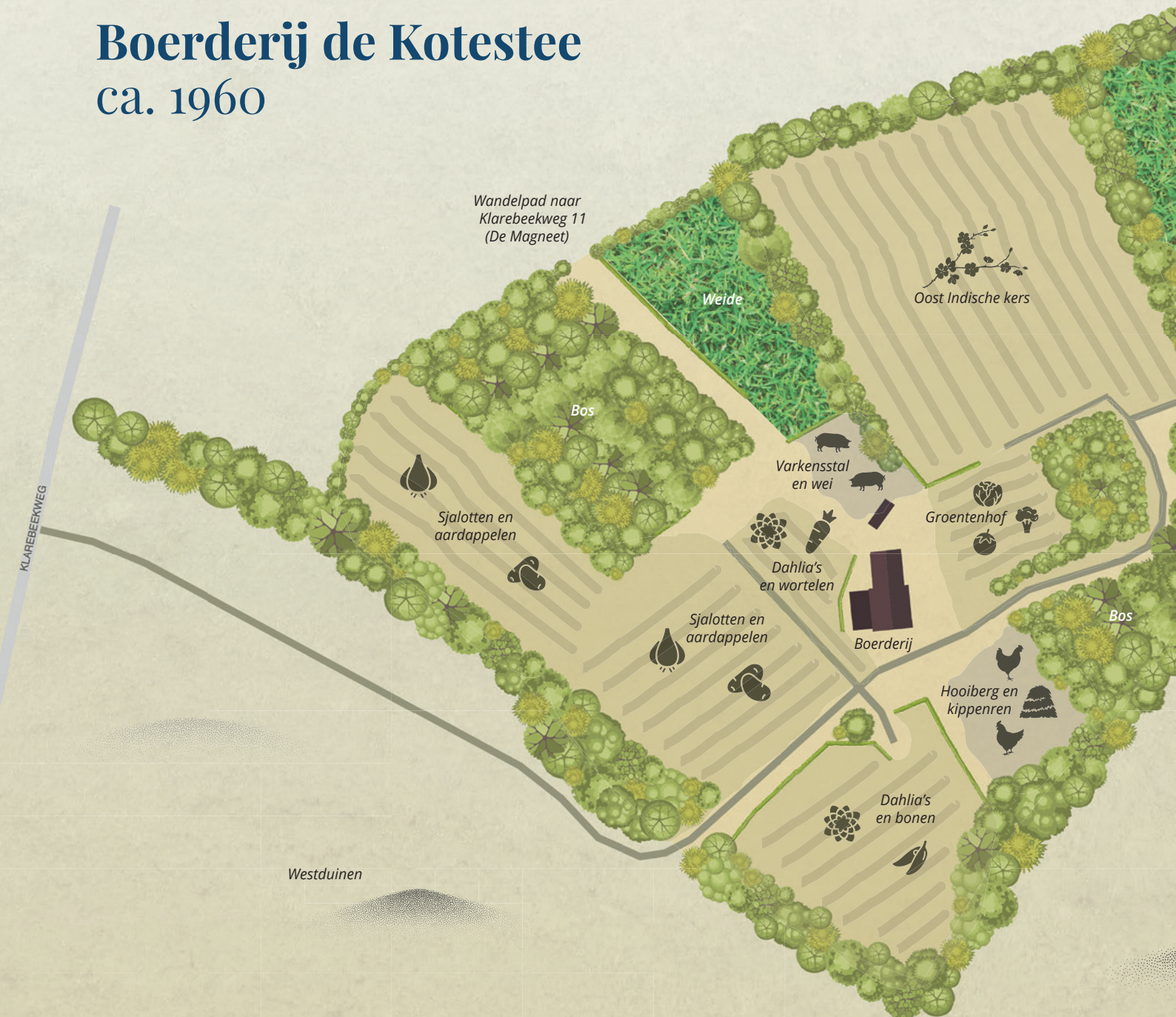
Een andere herinnering aan de oorlog zijn de betonnen palen die de Westduinen met prikkeldraad afschermen voor bezoekers. De betonnen palen waren onderdeel van zogenoemde 'Tetraëders'; versperringen die in oorlogstijd in grote hoeveelheden op het strand stonden om landingsvaartuigen tegen te houden. Tetraëder betekent viervlak. Zes betonnen palen vormen vier gelijkzijdige driehoeken. Iedere paal weegt zo'n 120 kilogram. De palen zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog rondom de Westduinen geplaatst om het gebied af te schermen. Bij iedere paal zit ongeveer evenveel lengte onder de grond als boven de grond. Tegenwoordig kleuren de betonnen palen geel door de korstmossen die hier groeien.

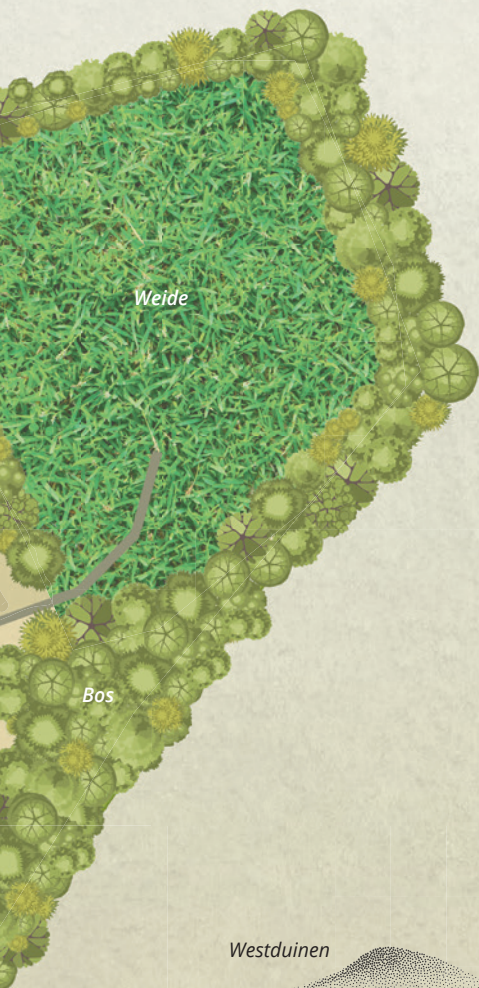

Boerderij de Kotestee

ca. 1960

Eeuwenlang is de Kotestee een boerderij. Op het boerenerf worden na de oorlog dieren gehouden en er worden onder andere aardappels, dahlia's, sjalotten en Oost Indische Kers geteeld.

Ook is er een hooischuur ("hoepla"), een kippenren en een varkenshok. In de schuur is een koeienstal, in het lagere deel waar nu het douche- en toiletgebouw is. Grofweg moet het gebied er rond 1960 ongeveer uit hebben gezien zoals weergegeven op de tekening links.²⁷

▲ Dirk Verhage met kleindochter Truus Verhage

1953: De Watersnoodramp

Het oude deel van het eiland (zoals het gebied rondom de Westduinen) ligt relatief hoog ten opzichte van kernen zoals Stellendam of Oude-Tonge. Tijdens de Watersnoodramp in 1953 stond er ook water op de Kotestee, maar dit was beperkt. Het water stond tot ongeveer 20 centimeter hoog in de boerderij.

De boerderij wordt camping

Dirk en Geertruida Verhage hebben twee zonen: Krijn en Jan. Nadat Krijn getrouwd is met Grietje (Greet) Hoek, blijven zij op de Kotestee wonen. Als Geertruida ziek wordt, neemt Greet tot haar dood in 1961 de verzorging voor haar rekening. Ook de zorg voor Dirk wordt later door haar op zich genomen. In het testament van Dirk wordt de Kotestee om die reden aan Krijn en Greet nagelaten: *"in aanmerking nemende dat zij gedurende lange tijd belangrijke diensten voor mij en mijn overleden echtgenote hebben verricht, zonder daarvoor enige vergoeding te hebben genoten"*. Hier staat wel de verplichting tegenover dat zij een bedrag voor de overname inbrengen in de nalatenschap.

In een latere versie van het testament een paar jaar later komt hij hier op terug. Hij wil toch graag dat ook zijn zoon Jan een stukje van de Kotestee krijgt. Het gaat om perceel E874 en E875: het kleine veldje op de camping waar nu de plaatsnummers 37 tot en met 45 zijn.

Tot een nalatenschap komt het echter niet. Want op 19 augustus 1965 kopen Krijn en Greet de Kotestee (zonder het genoemde kleine veldje). Ze gaan hiervoor een lening zonder rente aan bij Dirk, dat met een handgeschreven briefje wordt bekrachtigd.

De start van de camping

Vanaf 1964 ontsluit de Haringvlietbrug het eiland via een permanente verbinding met het vasteland. Hiermee komt ook het toerisme op gang. Vanaf 1971 komt er een extra verbinding via de Haringvlietdam. Krijn is betrokken bij de bouw van de dam: als molenbaas bij de betonstort. Een grote bronzen herdenkingsmunt is hier een herinnering aan.

Krijn en Greet besluiten de Kotestee stapsgewijs te gaan gebruiken als kampeerterrein. In eerste instantie zijn dat vooral tenten en toercaravans. Omdat Krijn overdag werkt is Greet de gastvrouw. De eerste plekken ontstaan op het kleine veldje dat zij in bruikleen hebben van Dirk Verhage.

Langzamerhand groeit het aantal kampeerplaatsen

Omdat er nog geen riolering is, zijn er speciale toiletwagens. Op 31 augustus 1972 besluit de gemeenteraad tot de aanleg van riolering in de Klarebeekweg en wordt ook de

camping aangesloten. Daar moet een speciale hypotheek voor worden aangegaan, want dit vraagt ook van de bedrijven een enorme investering. Dit brengt voor de vaak pas gestarte ondernemers veel zorgen met zich mee. Voor gasten is het een verbetering, want bij stacaravans kan de toiletwagen worden ingeruild voor een eigen toilet.

Langzamerhand groeit het aantal kampeerplaatsen en komen er ook stacaravans bij. Daar zit niet altijd een uitgekiend plan achter; vaak kunnen gasten naar eigen inzicht hun plekje op het terrein kiezen en inrichten. Het boerenbedrijf komt langzaam ten einde en voortaan is het terrein volledig in gebruik als camping.

Zesde en zevende generatie

Op 12 november 1990 overlijdt Krijn Verhage (1930-1990) en in 1991 nemen de dochter Truus Polie-Verhage en haar man Piet Polie de camping over van Greet. Truus is dan de zesde generatie van dezelfde familie die het terrein bezit. In de eerste jaren wonen ze - samen met hun zoon Patrick - in een stacaravan op het terrein. Ze professionaliseren stapsgewijs de camping en bouwen er een nieuwe woning. Het oude woonhuis van de boerderij wordt in 1993 gesloopt; de schuur blijft behouden.

In 1992 wordt het perceel bij de entree van de camping aangekocht. Dit heeft nooit bij het oorspronkelijke terrein van De Ruiterswoning behoort en was tot enige tijd daarvoor eigendom van het toenmalige Waterschap Goeree-Overflakkee. Uit deze tijd stamt ook de hoge zandbult die op de entreeweg tegenover de Westduinen ligt. Omdat dit de toegangsweg naar de camping is, besluiten Truus en Piet het terrein te kopen. Later zal Truus ook de grond van het kleine perceeltje kopen, dat destijds via de nalatenschap van Dirk Verhage was overgegaan op zijn zoon Jan Verhage. Hiermee is de Kotestee weer in zijn oorspronkelijke samenstelling compleet.

In 1998 overlijdt Piet Polie (1950-1998) en zet Truus de camping zelfstandig voort. Er worden veel investeringen gedaan om de camping verder te moderniseren. Zo wordt de toiletvoorziening vernieuwd, wordt veel groen vervangen en wordt op de gehele camping een nieuw netwerk van stroom, water en vaste gasaansluitingen gerealiseerd. Stap voor stap is de boerderij uitgegroeid tot een eigentijdse camping. Vanaf 2025 is de camping in eigendom van Patrick Polie; de zevende generatie.

Ecologische waarde De Westduinen

De Westduinen (163 hectare groot) zijn in haar historie eigenlijk vrijwel alleen gebruikt als jachtterrein, voor begrazing door vee en sinds de Tweede Wereldoorlog voor militaire doeleinden. Door de begrazing blijft het gebied vrij van begroeiing en ziet het er al vele eeuwen hetzelfde uit.

In de Middeleeuwen komen de Westduinen (samen met de Middel- en Oostduinen) onder direct gezag van de Graven van Holland en later de Heren van Voorne. Zo kregen ze de status van grafelijk domein.²⁸ Daarom wordt in oudere stukken ook wel gesproken over de 'grafelijke duinen'. Later wordt het eigendom van de Staten van Holland. In 1842 wordt het via een openbare veiling gekocht door de ingelanden van de polder West Nieuwland.²⁹

Vanaf 1981 is het gebied in eigendom en beheer van het Zuid-Hollands Landschap.

*Het patroon
van de duinen is nog
op de camping te vinden*

De bodem van de Westduinen bestaat uit een zandpakket van 20 tot 40 meter diep en de bovenste bodemlaag is bijzonder kalkarm. Er is een sterk wisselend grondwaterpeil in de winter en zomer. Deze vier elementen (zandgrond, begrazing, kalkarme grond en wisselend grondwater) hebben een omgeving gecreëerd voor enkele zeldzame soorten zoals het duinviooltje, de veldgentiaan en de herfstschroeforchis. Maar ook bijzondere dieren als de Noordse woelmuis, de rugstreeppad, vleermuizen en tal van vogelsoorten. Ecologisch gezien wordt het gebied in Europees verband als uiterst waardevol gezien.³⁰

Het patroon van de duinen is ook nog op de camping te vinden. Zo loopt de camping enigszins omhoog naarmate je verder de camping op gaat. Een aantal plekken aan de duinkant heeft zelfs direct zicht op de eeuwenoude Westduinen.

Van buitenplaats tot campingplaats

Camping Kotestee heeft een rijkere geschiedenis dan we eerder hadden kunnen vermoeden. In de 17e eeuw ontstaan, mogelijk als buitenplaats, onder de naam De Ruyters Wooning. De naam Kotestee blijkt daarbij al af te stammen uit de 18e eeuw, toen de familie Koote op deze plaats woonde. Wat ook als bijzonder nieuw feit naar boven kwam: het terrein van camping Kotestee is al sinds 1794 in het bezit van dezelfde familie. Inmiddels al zeven generaties lang. Vanaf de jaren '60 verandert het boeren erf stapsgewijs in een camping.

Als je goed kijkt, zie je nog diverse sporen uit het verleden. Zo zijn er enkele hogere plekken op de camping met uitzicht op de duinen: uitlopers van het eeuwenoude golvende duingebied. De beschermde zandwallen zijn herinneringen aan het boerenverleden, waarbij het droge zand werd afgegraven om bij vruchtbare grond te komen.

Het boerenverleden is ook zichtbaar in de schuur, waar het huidige toiletdeel in de schuur vroeger een stal was. En het kleine gebouwtje naast de schuur was een kolenschuur.

*Wie goed kijkt
ziet de sporen
uit het verleden*

De betonnen paal met scharnier op de entreeweg herinnert aan een oud duinhek. Hier ging je door het hek een stukje door de Westduinen om uiteindelijk via een tweede hek naar de Klarebeekweg te gaan. De betonnen Tetraëder palen rond de Westduinen zijn een restant uit de Tweede Wereldoorlog. De gele korstmos op de palen laat zien dat de natuur hier van oudsher een belangrijke rol speelt. Zo zijn de Westduinen Europees gezien een zeer bijzonder ecologisch gebied met enkele unieke soorten. Soms zelfs zichtbaar op de camping... voor wie goed kijkt.

Voetnoten

- ¹ Natura2000. Duinen Goeree & Kwade Hoek. Geraadpleegd op 1 april 2024, <https://www.natura2000.nl/gebieden/zuid-holland/duinen-goeree-kwade-hoek>.
- ² Klepper, J. (1979). *De haaygemeten op Goeree en het uitmijnen daarvan*. In: Van Westvoorne tot St. Adolfsland. Historische verkenningen op Goeree-Overflakkee.
- ³ De Motte (2008). *Het Flaauwe Werk*.
- ⁴ De Motte (1979). *Van Westvoorne tot St. Adolfsland. Historische verkenningen op Goeree-Overflakkee*.
- ⁵ Roos, R. Westduinen (Goeree) op een kaart van Kouter (1610). Geraadpleegd op 8 april 2024, <https://duinenenmensen.nl/westduinen-goeree-op-een-kaart-van-kouter-1610/>.
- ⁶ Sociëteit Rethorica (2003). *Veldnamen en boerderijen Goeree-Overflakkee*. Sommelsdijk.
- ⁷ Dam, H. van (1680). *Korte Beschrijvinge van het Eylandt Westvoorn, ende de Geschiedenissen van de Stadt Goedereede: kostelijk op een versameldt*. Rotterdam.
- ⁸ Klepper, J. (1979). *De haaygemeten op Goeree en het uitmijnen daarvan*. In: Van Westvoorne tot St. Adolfsland. Historische verkenningen op Goeree-Overflakkee.
- ⁹ Sociëteit Rethorica (2003). *Veldnamen en boerderijen Goeree-Overflakkee*. Sommelsdijk.
- ¹⁰ Later hebben enkele percelen een andere kadastrale aanduiding gekregen (zoals E2150, E6035, E6036), maar die zijn allemaal afgeleid van de percelen E869 t/m E880.
- ¹¹ Aa, A.J. (1846). *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*. Gorinchem.
- ¹² Verschuure-Stuip, G. (2019). *Welgelegen. Analyse van Hollandse buitenplaatsen in hun landschappen (1630-1730)*.
- ¹³ Bakker, R. (1798). *De Nederlandsche Stad- en Dorp-beschrijver. VI Deel. (het Land van Voorne en Putten, Overflaque, Portugal)*. Amsterdam.
- ¹⁴ Boers, B. (1843). *Beschrijving van het eiland Goedereede en Overflakkee*. Sommelsdijk.
- ¹⁵ Haperen, A.M.M. van (2009). *Een wereld van verschil. Landschap en plantengroei van de duinen op de Zeeuwse en Zuid-Hollandse Eilanden*.
- ¹⁶ *Handleiding tot de Kennis van het Staatsbestuur in het Koninkrijk der Nederlanden, 4e deel*. Dordrecht.
- ¹⁷ Tirion, I. (1749). *Tegenwoordige Staat Der Vereenigde Nederlanden; zevende deel. Behelzende Het Vervolg Der Beschryvinge Van Holland*. Amsterdam.
- ¹⁸ *Handleiding tot de Kennis van het Staatsbestuur in het Koninkrijk der Nederlanden, 4e deel*. Dordrecht.
- ¹⁹ *Eerste Kamer van het vertegenwoordigend lichaam des Bataafschen Volks (1801). Besluiten der Eerste Kamer van het vertegenwoordigend lichaam des Bataafschen Volks, een-en-dertigste deel, eerste stuk*. Den Haag.
- ²⁰ Kips, H. (1835). *Atlas van het eiland Goedereede en Overflakkee overeenkomstig de kadastrale kaarten*.
- ²¹ *Raad van State, afdeling voor de geschillen van bestuur (1888). Acht-en-twintigste-deel*.
- ²² Teixeira de Mattos, L.F. (1941). *De waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland*.
- ²³ Teixeira de Mattos, L.F. (1941). *De waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland*.
- ²⁴ *Eilanden-nieuws. Familieberichten, 17 december 1941*.
- ²⁵ *Eilanden-nieuws, 25 november 1939*.
- ²⁶ Blankenstein, E. (2006). *Defensie- en oorlogsschade in kaart gebracht (1939-1945)*. Leidschendam.
- ²⁷ *Verklaring van Greet Verhage-Hoek*
- ²⁸ Haperen, A.M.M. van (2009). *Een wereld van verschil. Landschap en plantengroei van de duinen op de Zeeuwse en Zuid-Hollandse Eilanden*.
- ²⁹ N.b. (1911). *Verslagen omtrent 's Rijks oudste archieven, XXXIV. 's Gravenhage*.
- ³⁰ Roos, R. (red.; 2019). *Bloeiende duinen. Goedereede*; Blom, C.W.P.M. & R.J.B.M. Willems (1971). *De Westduinen op Goeree*. In: *De levende Natuur*, nummer 74.

Colofon

Tekst: Patrick Polie

Opmaak: DINK creatief bureau

Fotografie: M A Fotografie, Bjorn Mierop Productions

Met dank aan: Greet Verhage-Hoek, Truus Polie-Verhage, Jan Both,

Hans van Voorst, Nationaal Archief, Streekarchief Goeree-Overflakkee

Camping Kotestee

Klarebeekweg 15
3253 LC Ouddorp
0187 - 681 678
info@kotestee.nl
www.kotestee.nl